

שיעור 14 - שמואל פרק ט

- (א) וַיְהִי־אִישׁ מִבְּנֵי־מִין מִבְּנֵי־מִין וְשָׁמוֹ קָיִשׁ בֶּן־אֲבִיָּאל בֶּן־צֹרֹר בֶּן־בְּכוֹרֵת בֶּן־אֶפְיִם בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִבּוֹר חָיִל:
- (ב) וְלוֹ־הָיָה בֶן וְשָׁמוֹ שָׁאוּל בְּחֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ מִכָּל־הָעָם:
- (ג) וַתֵּאבְדֶּנָּה הָאֲתָנוֹת לְקָיִשׁ אָבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קָיִשׁ אֶל־שָׁאוּל בְּנֹו קַח־נָא אֶתְךָ אֶת־אֶתְךָ מִהַנְּעָרִים וְקוּם לָךְ בְּקִשׁ אֶת־הָאֲתָנוֹת:
- (ד) וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרְצ־שֵׁלֶם וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעֲבֹר בְּאֶרְצ־יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ:
- (ה) הִמָּה בָּאוּ בְּאֶרְצ־צוּף וְשָׁאוּל אָמַר לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לָקֵה וּנְשׁוּבָה פְּוִי־יִחַדְל אָבִי מִן־הָאֲתָנוֹת וְנָאֵג לָנוּ:
- (ו) וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־אֱלֹהִים בְּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כָּל אֲשֶׁר־יִדְבֹר בּוֹא יָבֹא עִמָּה גְלוּכָה שָׁם אוֹלִי יִגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכָּנוּ אֲשֶׁר־הִלְכָנוּ עָלֶיךָ:
- (ז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ וְהִנֵּה גִלְיָד וּמַה־נִּבְיָא לְאִישׁ כִּי הִלְחַם אֲנִי מִכְּלִינוּ וּתְשׁוּבָה אִין־לְהִבִּיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה אֲתָנוּ:
- (ח) וַיִּסָּף הַנְּעָר לַעֲנוֹת אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְּיָדִי רִבְעֵ שֶׁקֶל כֶּסֶף וְנִמְתִּיל לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכָּנוּ:
- (ט) לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלִכְתּוֹ לְדָרוֹשׁ אֱלֹהִים לָכוּ וּגְלוּכָה עַד־הָרָאָה כִּי לְנִבְיָא הַיּוֹם יִקְרָא לְפָנִים הָרָאָה:
- (י) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבַרְךָ לָקֵהוּ גְלוּכָה וּגְלוּכָה אֶל־הַעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים:
- (יא) הִמָּה עֲלִים בְּמַעֲלָה הַעִיר וְהִמָּה מָצָאוּ נְעוּרוֹת יִצְאוֹת לְשָׂאֵב מֵיָם וַיֹּאמְרוּ לְהוֹ הַגִּישׁ בְּזֶה הָרָאָה:
- (יב) וַתַּעֲנִינָה אוֹתָם וַתֹּאמְרָנָה יֵשׁ הִנֵּה לְפָנֶיךָ מִהָרוּ עִמָּה כִּי הַיּוֹם בָּא לְעִיר כִּי יָבַח הַיּוֹם לְעַם בְּכֻמָּה:
- (יג) כִּבְאֲכֶם הַעִיר כֹּן תִּמְצָאוּן אֹתוֹ בְּטַרְסֵם יַעֲלֶה הַבְּמִתָּה לְאֹכֵל כִּי לֹא־יֵאכֵל הָעָם עַד־בָּאוּ כִּי־הוּא יִכְרֹךְ הַזָּבַח אַחֲרֵי־כֹן יֵאכְלוּ הַקְּרָאִים וְעִמָּה עָלוּ כִּי־אֹתוֹ כֹּהִיֹם תִּמְצָאוּן אֹתוֹ:
- (יד) וַיַּעֲלוּ הַעִיר הִמָּה בָּאִים בְּתוֹךְ הַעִיר וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא לְקִרְאוֹתָם לְעֵלוֹת הַבְּמָה: ס
- (טו) וַיִּקְרָא גְלוּהָ אֶת־אֲזֵן שְׁמוּאֵל יוֹם אַחָד לְפָנֶי בּוֹא־שָׁאוּל לְאֹמֶר:
- (טז) כָּעֵתוֹ מָחָר אֲשַׁלַּח אֲלֶיךָ אִישׁ מִאֶרְצֵ בְּנֵי־מִן וּמְשַׁחְתּוֹ לְנִגִּיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה צַעֲקוֹתוֹ אֵלַי:
- (יז) וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת־שָׁאוּל וַיִּקְרָא עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי:

(יח) ויגש שאול את־שמואל בתוך השער ויאמר הגידה־נא לי איזנה בית ה'ראה:

(יט) ויען שמואל את־שאול ויאמר אנכי ה'ראה עלה לפני הבמה ואכלתם עמי היום ושלחתיה בבקר וכל אשר בלבבך אגיד לך:

(כ) ולאתנות האבדות לך היום שלשת הימים אל־תשם את־לבבך להם כי נמצאו ולמי פל־תמדת ישראל הלוא לך ולכל בית אביך: ס

(כא) ויען שאול ויאמר הלוא בן־ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצערה מכל־משפחות שבטי בנימן ולמה דברת אלי כדבר הגוה: ס

(כב) ויגח שמואל את־שאול ואת־נעריו וביאם לשפחה ויתן להם מקום בראש הקרואים והמה כשלישים איש:

(כג) ויאמר שמואל לטבח תנה את־המנה אשר נתתי לך אשר אמרתי אליך שים אתה עמך:

(כד) ויגרם הטבח את־השוק והעליה וישם לפני שאול ויאמר הנה הנשאר שים־לפניך אכל כי למועד שמו־לך לאמר העם קראתי ויאכל שאול עם־שמואל ביום ההוא:

(כה) וירדו מהבמה העיר וידבר עם־שאול על־הגג:

(כו) וישלמו ויהי כעלות השחר ויקרא שמואל אל־שאול הגג הגגה לאמר קומה ואש־לך ויגם שאול ויצאו שניהם הוא ושמואל החוצה:

(כז) המה יורדים בקצה העיר ושמואל אמר אל־שאול אמר לגער ויעבר לפנינו ויעבר ואתה עמד פיום ואשמיעך את־דבר אלהים: פ

1. בפרק זה אנו לומדים על דמותו של שאול. הדבר נעשה באמצעות אפיון ישיר ואפיון עקיף.

אפיון ישיר - לומדים על הדמות מתוך דברי המספר.

- פסוק א' מפרט את השושלת המשפחתית של שאול. הדבר מעיד על חשיבות משפחתו. ידוע כי, הוא שייך לשבט ממרכז הארץ (שבט בנימין), שבט קטן ולא מתנשא הכולל לוחמים מעולים.
- "גיבור חייל... בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (פסוקים א- ב'): שאול מוצג כגיבור חיל- איש מוכשר מבחינה צבאית (למושג זה פירוש נוסף- גיבור חיל נחשב גם לאדם המצליח מבחינה כלכלית). כמו כן, הוא מתואר כאדם מובחר ומצוין, הבולט במידותיו הטובות מכל העם- אין טוב ממנו

בכל ישראל. בפסוק ב' קיימת התייחסות אף למראהו החיצוני- הוא מתואר כטוב מראה (יפה).

אפיון עקיף- מסיקים מסקנות על הדמות ולומדים עליה מתוך פרטים ותופעות הקשורים בה, כגון: דבריה, מעשיה, הסביבה בה היא חיה, תולדותיה וכדומה.

בפרק זה שאול מוצג כאדם הנוהג בכבוד, בנימוס ובהתחשבות בכל אדם ללא קשר למעמדו (אביו, שמואל והנער), כאדם צנוע ועניו וכאיש שוחר שלום.

- שאול נוהג בכבוד באביו- שומע בקולו ויוצא למסע ארוך על מנת לחפש את האתונות שאבדו (פסוק ד').

- שאול נוהג באביו בהתחשבות- כעבור שלושה ימים הוא רוצה לחזור הביתה מחשש שאביו דואג לגורלו (פסוק ה'). גם בנער הוא נהג בהתחשבות ובנימוס. הוא מכבד את דעותיו של הנער למרות מעמדו הפשוט ואינו נוהג בו בזלזול- נענה להצעת הנער לפנות לשמואל ולבקש עצתו בפרשת האתונות שאבדו. כלומר, הוא מוכן לציית ולהישמע גם למי שנחות ממנו במעמד.

- שאול מתגלה כבחור מנומס. בתחילה, הוא אינו מוכן לפנות לשמואל היות ואין בידו תשורה להביא לו- מנהג מקובל כאשר מבקרים אדם ורוצים לכבדו (פסוק ז').

- שאול מגלה אחריות רבה בביצוע משימות- הוא עובר במשך שלושה ימים ממקום למקום על מנת למצוא את האתונות.

- שאול מגלה ענווה רבה וצניעות כאשר שמואל רומז לו שהמלוכה על ישראל מובטחת לו מה'- הוא אומר בצניעות ובתימהון שהוא בסך הכל אדם פשוט, השייך לשבט הקטן והצעיר ביותר מכל שבטי ישראל.

הרחבת המידע (באמצעות אפיון עקיף) על דמותו של שאול בפרקים י"א- י"א:

א. שאול אינו מגלה לאיש על עניין המלוכה דבר המעיד על צניעות וכן גם על היותו איש שומר סוד (הוא נענה לבקשת שמואל שלא יגלה את דבריו על עניין המלוכה). יש לציין, כי צניעותו של שאול מתגלה שוב גם בפרק י"א- כאשר שמואל מפיל גורל לפיו יבחר המלך והוא עולה בגורל, הוא נחבא אל הכלים מתוך צניעות (פרק י, פסוק כ"ב).

ב. שאול איש שלום ולא איש נקם- לאחר הניצחון על נחש העמוני (פרק י"א) העם מבקש להרוג את כל אלו שלא האמינו בכוחו של שאול להנהיגם במלחמה. שאול מתנגד לכך ומבקש לא להתנקם במתנגדיו, אלא להתרכז בשמחת הניצחון.

2. הנער שמלווה את שאול בחיפוש האתונות והנערות בהן הם פוגשים בחפשם אחר שמואל הן דמויות המקדמות את העלילה.

הנער- מציע לשאול לפגוש את שמואל. הצעתו מביאה לכך שהמפגש בין שאול ושמואל, בו תרמז המלוכה לשאול, יצא לפועל.

הנערות- מסבירות לשאול היכן נמצא שמואל ומציינות שימהר לפגוש אותו בטרם יעלה לזבוח זבח על במת העיר. כלומר, גם הן תורמות למפגש בין שמואל ושאול.

הערה: הנערות מכוונות את שאול ומסייעות לו למצוא את שמואל. יחד עם זאת, הן מאריכות בתשובותיהן ומסבירות לו על מעשיו של שמואל באותו היום. הסיבה לכך, כפי הנראה שאול מצא חן בעיניהן והן מעוניינות להתחיל עימו (למדנו בתחילת הפרק על מראהו היפה).

3. פסוק ט' הינו גלוסה- הערה של המספר לקורא המאוחר שאינו מכיר את המושג:

בעבר נהגו לקרוא לנביא בשם רואה. יתכן והסיבה לכך נעוצה באופן בו ראו את תפקידו- מגיד עתידות (רואה את העתיד). מאוחר יותר החלו לראות בו איש האלוהים, המוסר לעם את דבר האלוהים, ופועל לפי הנחיותיו. לכן, הגדרתו השתנתה מרואה לנביא (פסוק י').

4. שמואל יודע מראש על הפגישה העתידה בינו ובין שאול:

- ה' דיווח לו על הפגישה יום קודם לכן ומסר לו את מטרתה- משיחת שאול למלך על ישראל (פסוק ט"ו).

- שמואל מבקש מהטבח שייתן לשאול את מנת האוכל שנשמרה עבורו. כלומר, הוא ידע מראש על בואו של שאול (פסוק כ"ג).

5. ה' הוא שכיוון את פגישת שאול ושמואל:

- הוא מודיע לשמואל על הפגישה יום לפני שיצאה לפועל.

- כאשר שמואל רואה את שאול ה' אומר לו שזה האיש שיעמוד בראש העם.

- מכל תושבי העיר דווקא פוגש שאול בשמואל ושואל אותו היכן בית הרואה.

6. הסיפור המוצג בפרק זה כולל סממנים אגדתיים- לא הכל נראה מציאותי והגיוני:

- הגיבור שאול פוגש את שמואל- איש האלוהים, היודע לספר לו דברים נסתרים (שאול ימלוך על ישראל, האתונות ימצאו לבסוף וכו').

- הגיבור שאול הוא איש פשוט העולה במעמדו והופך למלך על ישראל.
 - הגיבור מוצג כדמות טובה- גיבור "לבן" כמו באגדות ולא כדמות "שחורה" (אנטי).
 - הגיבור מוצג כדמות שנודדת ממקום למקום.
 - הסיפור כולל מספרים טיפולוגיים: שאול חיפש את האתונות במשך שלושה ימים, מספרם של נכבדי העיר שהשתתפו בזבח הוא שלושים (כפולה של המספר 3) וכו'.
7. סיפור האתונות הוא בעצם סיפור מקדים לפגישת שאול ושמואל. שאול חיפש אתונות ומצא מלוכה. כלומר, הוא חיפש דבר פעוט ערך יחסית ומצא דבר שערכו רב וחשוב ביותר. הסיפור הוא על איש אחד (שאול) שהלך לחפש אתונות שאבדו לאביו, את האותונות הוא לא מצא, אך בסופו של דבר חזר כמלך ישראל.

האקספוזיציה בסיפורנו – פסוקים 1-2:

א וַיְהִי-אִישׁ מִבֶּן יִמִּין (מִבְּנֵי־יִמִּין) וְשֵׁמוֹ קִישׁ בֶּן-אֲבִיאל בֶּן-צֶרֶר בֶּן-בְּכוֹרֵת בֶּן-אֶפְיִחַ בֶּן-אִישׁ יְמִינִי גִבּוֹר חָיִל. ב וְלוֹ-הָיָה בֶן וְשֵׁמוֹ שָׁאוּל בְּחֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכְּמוֹ וְמַעֲלָה גְבָהּ מִכָּל-הָעָם.

שושלת היוחסין של שאול ומאיזה שבט הוא – בנימין.

קיש, אבי שאול, מתואר כ"גיבור חיל", כלומר: אדם אמיד ובעל רכוש.

בחור טוב:

1. בְּחֹר וְטוֹב = צעיר ומצוין מִשְׁכְּמוֹ וְמַעֲלָה = גבוה או – בעל מעלות טובות.

2. בְּחֹר וְטוֹב = יפה. (שאול מתואר מבחינה חיצונית בלבד)

כלומר המיועד למלוכה הוא בן למשפחה משבט בנימין הוא היפה ביותר והגבוה ביותר בכל עם ישראל בזמנו.

האיפוק של המספר, שאינו מוסר תכונות חיוביות נוספות, נובע אולי מכך שידע כי בהמשך אין שאול מצליח כל כך וסופו היה טרגי, ואולי רומז בכך שבחירה ביפה וגבוה היא מוטעית.

ביטויים:

חיפש אתונות ומצא מלוכה

בביטוי זה משתמשים היום לתאר מצב שמישהו חיפש דבר חסר חשיבות אך מצא דבר בעל ערך, או הגיע למשרה חשובה.

משכמו ומעלה

בביטוי זה משתמשים היום לגבי אדם מצוין, העולה על רבים אחרים במוסריות, בחוכמה, בכישרונות ...

ובהם שלוש שיחות קידמו את שאול לפגישה עם שמואל:

פס' 5-10

ה המה באו בארץ צוף ושאול אמר לנערו אשר-עמו לכה ונשובה פן-יחדל אבי מן-האתנות ודאג לנו. וויאמר לו הנה-נא איש-אלהים בעיר הזאת והאיש נכבד כל אשר-ידבר בוא יבוא עתה נלכה שם אולי יגיד לנו את-דרכנו אשר-הלכנו עליה. ז ויאמר שאול לנערו והנה נלך ומה-נביא לאיש כי הלחם אזל מפלינו ותשורה אין-להביא לאיש האלהים מה אתנו. ח ויסף הנער לענות את-שאול ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל כסף ונתתי לאיש האלהים והגיד לנו את-דרכנו. ט לפנים בישראל כה-אמר האיש בלכתו לדרוש אלהים לכו ונלכה עד-הראה כי לנביא היום יקרא לפנים הראה. י ויאמר שאול לנערו טוב דברך לכה נלכה ויילכו אל-העיר אשר-שם איש האלהים.

השיחה בין שאול והנער המלווה אותו.

הנער מצליח לשכנע את שאול כי כדאי לפנות לעצת איש האלוהים, רואה הנסתרות, שיגלה להם היכן יוכלו למצוא את האבדה. שאול מסתייג תחילה, אך הנער, שהוא בחור מעשי, מצליח לבסוף לשכנעו.

היוזם בשיחה הוא הנער. שאול מיואש ורוצה לשוב הביתה, אך הנער דבק במשימה – למצוא את האתונות. לשם כך הוא מעוניין להיפגש עם איש האלוהים, שינתן להם הנחיות. שאול מהסס, כי אין בידם דבר: ותשורה (מתנה) אין-להביא לאיש האלהים, כלומר האיש לא יסייע להם ללא תמורה הולמת, הנער מתעקש ומוכן לתרום את כספו.

הנער מצטייר כיוזם, מעשי, וקובע, ואילו שאול כפסיבי, מהסס ולבסוף גם נגרר.

פס' 11-13

יא המה עלים במעלה העיר והמה מצאו נערות יצאות לשאב מים ויאמרו להן היש בזה הראה. יב ותענינה אותם ותאמרנה יש הנה לפניך מהר עתה כי היום בא לעיר כי זבח היום לעם בבמה. יג כבאכם העיר פן תמצאון אתו בטרם יעלה הבמתה לאכל כי לא-יאכל העם עד-באז כי-הוא יברך הזבח אחרי-כן יאכלו הקראים ועתה עלו כי-אתו כהיום תמצאון אותו.

השיחה היא בין שאול והנער לבין הנערות שואבות המים.

הם שואלים שאלה קצרה "האם הרואה (נביא) ישנו בעיר".

הן עונות תשובה ארוכה על הרואה שנמצא בעיר ומתכוון שם לטקס פולחני: הוא צריך לעלות על הבמה לאכול, כי העם לא יאכל עד בואו, עד שהוא יברך על הזבת, רק אחר כך יאכלו המוזמנים.

חז"ל תשובת הבנות הייתה ארוכה משום שבנות הן דברניות, כמו כן הן האריכו בדברים כדי להסתכל על שאול שהיה יפה תואר.

(שאלה 6 – עמוד 38 בחוברת "התגבשות המלוכה בישראל")

יח ויגש שאול את-שמואל בתוך השער ויאמר הגידה-נא לי אי-זה בית הראה. יט ויען שמואל את-שאול ויאמר אנכי הראה עלה לפני הבמה ואכלתם עמי היום ושלחתיו בבקר וכל אשר בלבבך אגיד לך. כ ולאתנות האבדות לך היום שלשת הימים אל-תשם את-לבך להם כי נמצאו ולמי כל-חמדת ישראל הלא לך ולכל בית אביך. { ס } כא ויען שאול ויאמר הלא בן-ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצערה מכל-משפחות שבטי בנימן ולמה דברת אלי כדבר הזה.

השיחה היא בין שאול ושמואל.

שאול אינו יודע כי שמואל לפניו. הוא חיפש מידע מן האיש שפגש בשער, והאיש היה במקרה שמואל והוא רומז לשאול על הגדולה המצפה לו, הוא אומר לו:

אני הרואה, עלה לפני על הבמה, כי היום תאכלו אתי, ומחר בבוקר אשלח אותך, וכל מה שתרצה לדעת, אגיד לך. ולאתנות שאבדו לך לפני שלושה ימים, אל תדאג להן, כי נמצאו. ואת מי חומד עם ישראל? את מי הוא רוצה בכל ליבו? הלא אותך ואת כל בית אביך.

שאול עונה לו: הלא אני איש משבט בנימין, השבט הקטן מכל שבטי ישראל, ומשפחתי היא הצעירה מכל משפחות שבט בנימין, ולמה אמרת לי דברים כאלה?

מהפך – שאול ממחפש אתונות הופך לאיש חשוב, שמושיבים אותו בראש השולחן, ומקבל מנה טובה ששמרו לו, ושמואל רומז לו שנכון לו עתיד גדול: ולמי כל-חמדת ישראל הלא לך ולכל בית אביך.

שמואל מציג את שאול כנועד לגדולות

ושאול מציג את עצמו בצניעות, לא שונה מכל אדם פשוט.

(שאלה 10, עמ' 39)

סצנת דפוס = סיפורים דומים במקרא, הכוללים רכיבים קבועים שחוזרים על עצמם.

המשותף לשאול (שמואל אי-ט' 21), ומשה (שמות ג' 11).

סצנת הדפוס של הטלת השליחות:

1. התגלות אלוהים או שליחו אל המועמד.
2. פירוט המשימות המוטלות על המועמד.
3. הצטנעות הטוען כי אין הוא האדם המתאים.
4. קבלת השליחות על ידי המועמד.
5. קדמה לכך זעקת העם הנתון במצוקה – ה' רוצה לעזור להם.

מושגים:

במה – שטח בנוי מורם ששימש למקום פולחן. הבמות הוקמו על רמות או בערים. הבמה הייתה מקום פולחן מקומי או אזורי, לעומת המקדש, שהיה מרכזי והיו עולים אליו לרגל.

משיחה – משיחת המלך בשמן על ידי הנביא או הכוהן משמעה הייתה הקדשתו לתפקיד מטעם האל.

האל נוטה חסדו לנמשח ומאציל עליו סגולות מיוחדות ומשליט אותו על העם. מושח המלך נחשב שליח ה', והמלך נקרא **משיח ה'**.

משיחת שאול:

כֹּו וַיִּשְׁכְּמוּ וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל הַגִּי (הַגָּה) לְאמֹר קוּמָה וְאַשְׁלַחְךָ וַיִּקָּם שָׂאוּל וַיֵּצֵאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וְשְׂמוּאֵל הַחוּצָה. כִּז הִמָּה יוֹרְדִים בְּקֶצֶה הָעִיר וְשְׂמוּאֵל אָמַר אֶל-שָׂאוּל אָמַר לְנַעַר וַיַּעֲבֵר וַיִּפְגְּעוּ וַיַּעֲבֵר וְאַתָּה עֹמֵד כִּיֹּם וְאַשְׁמִיעֶךָ אֶת-דְּבַר אֱלֹהִים. } פ וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת-פֶּדַשׁ הַשָּׂמֶן וַיִּצַק עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי-מִשְׁחָךָ יִהְיֶה עַל-נַחְלָתוֹ לְנֶגִיד.

מדוע משיחת שאול נעשתה בחשאיות ?

משיחת שאול נערכה לפנות בוקר, בטרם התעוררו רוב האנשים, המשיחה נערכה בקצה העיר ואולי אף מחוץ לעיר ולא במקום פומבי ומרכזי. המשיחה נעשתה ללא עדי ראייה. אפילו הנער המלווה את שאול, שעד כה השתתף בכל ואף ישב איתו בשולחן המכובדים נשלח הפעם קדימה.

המשיחה נערכה בארבע עיניים.

הצורך בחשאיות נעשה כנראה :

* מחשש שהידיעה תגיע לשלטון הפלשתי וזה יביא לרדיפת שאול על ידם.

* שמואל חשש שתהיה אופוזיציה בקרב העם למשיחת שאול האלמוני והבלתי מוכר שטרם הוכיח את עצמו – שמואל רצה למנוע מחלוקת בעם.

רד"ק שמואל א פרק ט

(א) ויהי איש מבן ימין - כן כתיב בשתי מלות וקרי מבנימן מלה אחת והענין אחד :

קיש בן אביאל - ובדברי הימים אומר ונר הוליד את קיש ונר היה בן אביאל והלא היה אחי קיש ואבי אבנר כמו שאומר בזה הספר ויתכן לפרש כי אביאל היה שמו גם כן נר ושני שמות היו לו כמו שמצאנו כמוהו רבים בדברי הימים והיו לו שני בנים האחד קרא שמו קיש והאחר קרא שמו נר כשמו והוא היה אבי אבנר, ומצאתי בויקרא רבה כי עיקר שמו אביאל והיו קוראים שמו נר לפי שהיה מדליק נרות במבואות האפלות :

(ב) בחור וטוב - פי' טוב בתואר ובמראה וכת"י עולים ושפיר פי' טוב בתאר וכן טוב ממנו שפיר מיניה :

(ד) בארץ שלשה - תרגם יונתן בארעא דרומא וכן תרגם מבעל שלשה מארעא דרומא :

בארץ שעלים - תרגם יונתן בארע מתברא :

(ה) בארץ צוף - תרגם יונתן בארעא דבה נביא :

ודאג לנו - תרגם יונתן ויצוף לנא כלומר יפחד וכן בבראשית רבה ואיה השה לעולה אמר לו יצוף
ההוא גברא מכל מקום ה' יראה לו השה :

(ו) והאיש נכבד - כלומר נכבד וגדול בדברי הנבואה כל אשר ידבר בא יבא וכן תרגם יונתן וגברא
מתנבי קשוט כל מה דיתנבי אתקיימי יתקיים והוצרך לומר זה אף על פי שכל נביא אמת כן הוא כי
כל מה שידבר בנבואה יבא אלא לפי שהיה אצלם בזמן ההוא דבר הנבואה יקר עד שהתנבא שמואל
והוברי שמים או הקוסמים שהיו בהם או בעלי אוב אם יאמרו פעמים העתיד או הנעלם יכזבו
פעמים רבות לפיכך אמר כל אשר ידבר בא יבא :

את דרכנו אשר הלכנו עליה - כלומר הדבר אשר הלכנו בעבורו :

(ז) ומה נביא לאיש - לא היו יודעים אם היה מקבל ממון כמו הקוסמים שנותנים להם ממון
השואלים מהם ותרגם יונתן אם מקבל ממון מה נעיל לנביא :

כי הלחם אזל - וכי לחם היו נותנין לו שכר אלא כך אמרו אין לנו כסף כי אפילו הלחם אין לנו
לצידה ובמה נקנה צידה לדרכנו ובדרך הזה תרגם יונתן אף אנחנא זודין עטרו מיננא עטרו פי' סרו
והבמות לא סרו תרגומו לא עטרו :

ותשורה אין להביא - מנחה אין לנו להביא לו :

מה אתנו - ויונתן תרגם ומדעם דכשר לית לאעלא לנביא דה' ומה עמנא למעבד :

(ח) ויוסף הנער לענות את שאול - פירוש לדבר כמו וענית ואמרת ויען איוב הראשון כי זה תחלת
השבת הדבור שהשיב הנער אל שאול בדבר הנביא ואיך יאמר ויוסף הנער וכן תרגם יונתן למעני ית
שאול ולא תרגם לאתבא ויתכן לפרשו כמשמעו ענין מענה שהוא השבת הדבור ופי' ויוסף כי
מתחילה אמר שאול לנערו לכה ונשובה וענה לו הנער הנה נא איש האלהים בעיר הזאת ועתה
כשאמר לו שאול ומה נביא לאיש הוסיף הנער לענותו הנה נמצא בידי רבע שקל :

רבע שקל כסף - ת"י זוזא חד דכספא כי השקל ארבעה זוזים :

(ט) כי לנביא היום - קבלו חז"ל כי שמואל הנביא כתב ספרו וזה המעשה היה בסוף ימיו כי בחיי
שאול מת שמואל ושאול לא מלך כי אם שתי שנים אם כן מה הוא לפניו או מהו היום יתכן לפרש
כי קריאת הרואה לנביא כמו שהיה לפניו כן היה היום שכתב שמואל זה ומה שאמר לפניו אין
רצונו לומר שנפסק היום אלא רוצה לומר כי מלפנים היתה זאת הקריאה שקראו לנביא שאול
ונערו רואה כמו שאמרו היש בזה הרואה איזה בית הרואה אבל מקרוב בימי שמואל שנפרצה
הנבואה ויצאו דברי הנביאים בישראל הן בתוכחות הן בעתידות היו קוראים גם כן לרואה נביא לפי
שלשון נביא הוא לשון דבור מענין ניב שפתים ואף על פי שאינם שורש אחד ובימי שמואל יש שהיו
קוראי רואה בדברי הקדמונים ויש שהיו קוראים נביא ופירוש רואה שרואה במראה הנבואה
העתידות או מה שמצוה לפי שעה להגיד וכן זאת לפניו בישראל וגוי שלף איש נעלו כי מלפנים היה
ואותו היום גם כן היתה זאת התעודה ועוד היום הוא הקנין שקונין בו כל דבר :

(יב) ותאמרנה יש - יש בו דרש אמרו לו תראה הענן קשור על פתחו כד"א ויש אשר יהיה הענן :

הנה לפניך - כנגד שאול כי הוא הנכבד וחבירו נערו היה :

לעם בבמה - כל במה בזה הענין ובדומה לו תרגם יונתן בית אסחרותא לפי שהיו זבחי שלמים שהם נאכלין לכל אדם אחר הקטרת חלבים וזריקת דם והיו עושין אנשי העיר אותו זבח לאכול אותו בבית הבמה אשר עשו אותה לשעה כי היתר הבמות היה באותו הזמן משחרב שילה והיה המשכן בנוב וכל מקום מאכל קורין אותו מסיבה לפי שהיתה ישיבתם לאכול במסיבה וכן תרגם וישבו לאכול לחם ואסחרו כמו שאמרו רבותינו ז"ל במסיבה הלך אחר זקנה ובלשון ארמית אסחרותא :

(יג) כבואכם העיר - כן אמרו רבותינו ז"ל מה היה כל האריכות הזה שהאריכו אלו הנערות לדבר מהם אמרו כדי להסתכל ביופיו של שאול ומהם אמרו כי מה' היא לפי שלא הגיע עדין השעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשמואל כעת מחר אשלח אליך איש :

כי הוא יברך הזבח - תרגם יונתן ארי הוא פריס על מזונא והוא לשון בוצע בדברי רז"ל בעל הבית בוצע ונקרא המברך תחלה בסעודה בוצע לפי שבוצע הלחם ומברך עליו ופירוש יברך הזבח יברך על הזבח ואף על פי שעל הלחם היה מברך תחלה לפי שעיקר סעודה היה הזבח אמר יברך הזבח או לפי שהזבח היה לו ברכה בפני עצמה כי כשהיו אוכלין זבחי שלמים היו מברכים עליו אשר קב"ו =קדשנו במצוותיו וצווננו= לאכול הזבח וברכת הלחם לא היתה פוטרת של זבח :

הקרואים - הקרואים והמזומנים לאכול שם כתרגומו זמיניא :

כהיום - הכ"ף לאמת הדבר וכן השבעה לי כיום והדומים לו :

(יד) יוצא לקראתם - יוצא מבית אחי מן העיר לעלות הבמה ופגע בהם :

(טז) כעת מחר - כעת הזאת למחר וכן תרגם יונתן בעידנא הדין מחר :

כי ראיתי את עמי - כתרגומו ארי גלי קדמי עולבני דעמי :

כי באה צעקתו אלי - כי פלשתים היו נלחמים בהם מעת שזקן שמואל ולא היה יכול להוכיחם חטאו ופלשתים משלו בהם עד ששמו בארצם נציבים וזעקו אל ה' ואמרו לשמואל להקים להם מלך להושיעם :

(יז) וה' ענהו - אמר לו מרוח הנבואה וכן תרגם יונתן ומן קדם ה' אתאמר ליה :

זה יעצר בעמי - ימלוך כמו יורש עצר יורש מלוכה ונקרא המלך עוצר לפי שעוצר העם ושלא ילכו ולא יעשו דבר אלא ברשותו ויונתן תרגם דין יעדי מרותא מן עמי כלומר יסיר המרות והממשלה מן עמי ואמר זה בעבור פלשתים שהיו מושלים בהם ואמר יעצור כלומר שיעצור פלשתים וימנעם מלהלחם בישראל כמו שאמר והושיע את עמי מיד פלשתים :

(יח) את שמואל - כמו אל שמואל :

(יט) אנכי הרואה - לא היה זה חוץ מדרך הענוה כי כיון ששאל לו איזה בית הרואה לא יתכן שלא יענהו ורבותינו ז"ל אמרו כי נכשל בזה הדבר כי היה לו לומר שאל לאחרים או כיוצא בזה אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה הוא הרואה אני מודיעך שאין אתה הרואה והיכן הודיעהו בשעה שאמר לו לך ואשלחך אל ישי בית הלחמי וגוי' וירא את אליאב אמר לו הקדוש ב"ה לא אמרת אנכי הרואה אל תבט אל מראהו :

וכל אשר בלבבך אגיד לך - דבר האתוננו' וזולתו ממה שיש בלבו לשאול :

(כ) שלשת הימים - לא אמר שלשת ימים על אבדת האתוננו' אלא על בקשתם וכן תרגם יונתן ועל עיסק אתניא דאבדא לך ואת אתיתא למיבעיהון יומא דנן תלתא יומין :

ולמי כל חמדת ישראל - בזה הדבר רמז לו דבר המלוכה :

(כב) ויביאם לשכנתה - אל הלשכה וענינו חדר וזאת הלשכה היתה בית הבמה אשר שם אכלו הקרואים וכן ת"י ואעלינון לבית אסחרות' :

כשלשים איש - הכ"ף היא כ"ף השיעו' ר"ל שלשים פחות מעט או יותר מעט :

(כד) את השוק והעליה - פי' ואשר עליה והיא הירך וכן ת"י וירכיה, ובדברי רז"ל מאי והעליה ר' יוחנן אומר שוק ואליה ר' אליעזר אומר שוק וחזה ר' שמואל בר נחמני אומר שוק ושופי ומאי והעליה דשופי עילו שוק :

ויאמר הנה הנשאר - פי' ויאמר שמואל לשאול הנה זאת המנה הנשארת לבדה חלוקה מהמנות האחרות אשר סדרתי לקרואים וזאת המנחה אמרתי לטבח להצניעה לבדה לשים לפניך אכול כי למועד הזה הוא שמור לך את זה החלק כשאמרתי לטבח העם קראתי הכן המנות ואמרתי לשמור זה לך החלק כי ידעתי בואך :

(כו) ויהי כעלות השחר - בכ"ף :

ויעבור לפנינו - שלא ישמע את דברינו :

(כז) עמוד כיום - ולא אמר שיעמוד היום בעיר שהרי באותו היום הלך לו שהרי אמר לו ואשלחך ועוד שאמר לו בלכתך היום מעמדי אלא פירוש כיום לאמת הדבר כמו השבעה לי כיום ופי' עמוד עמוד עד שאדבר עמך :

רלב"ג שמואל א פרק ט

(ה) המה בארץ צוף - היא הרמה שהיה בית שמואל שם וקראה ארץ צוף לפי שהיו היושבים שם מתיחסים בצוף כמו שאמר בראש זה הספר כי אלקנה היה בן צוף ולא נכנסו עדיין ברמה אך היו בשדה העיר :

(ח) ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל כסף - ראוי שישאל שואל מה המתן הזה למי שהיה מושל בישראל ואיך יתכן שידמה שיהיה מדרך הנביא לקחת אלו המתנות, וידמה שנאמר בזה כי זה המתן לא היה אלא להעיר הנביא שיתבודד בעניני בעל זה המתן ובזה האופן היתה מחשבתו מתבודדת בעניניו והיתה מגעת לו הנבואה בהם ולזה היה נהוג שיתנו לו השואלים ממנו דבר נבואה דבר מה לסבב שיתבודד מחשבתו בעניניהם ואולי היה זה עתה כי אולי מצד הזקנה לא היתה מגעת לו הנבואה בכמו אלו הענינים כי אם בזה האופן וכן מצאנו ביצחק שאמר לעשו שיביא לו מטעמים ויאכל כדי שתתבודד מחשבתו בעניניו זמן רחב ויגיע לו בדרך נבואה מה שעתיד לבא אליו כי אין מדרך השלם שיבקש כמו אלו הדברים לבקשת התענוג כמו שבארנו בפירושו לדברי התור' והנה שמואל להיות מחשבתו משוטטת בענין המלך ששאלו ישראל מי מהם יבחר לו להיות מלך כי כבר אמר לו הש"י שימליך לישראל מלך הגיע אליו הנבואה בזה קודם שישאל ממנו שאל דבר ולזה הודיע אותו כל עניניו תכף ובשר אותו על צד המלוכה כשאמר לו שכל חמדת ישראל היה לו ולכל בית אביו :

(כא) והנה הרחיק זה שאול להיות שבטו היותר קטן שבשבטים ומשפחתו הצעירה מכל משפחות בנימן :

(כב) והנה הביא שמואל את שאול ואת נערו אל הלשכה ולכבוד שאול כבדם יחד הוא ונערו ונתן להם מקום בראש הקרואים :

(כג) וייחד שמואל מנה יפה לשאול להורות על הגדולה והמלכות ולזה שם לפניו השוק ומה שעליה :

(כד) ואמר לו שהנשאר שלא יוכל לאכול ישים לפניו לאכול לנערו אחר זה או לאשר לפניו מהקרואים והוא יותר נכון כי לזמן כזה מהשנה האחר' תמתין ותיחל למלכות שתמלוך על ישראל ותאמר העם קראתי :